

Citation:

A.J. Drewes, Levensbericht C.L. de Gonzague Ryckmans, in:
Jaarboek, 1969-1970, Amsterdam, pp. 322-324

Herdenking van

GONZAGUE RYCKMANS

(10 december 1887—3 september 1969)

DOOR

A. J. DREWES

In de leeftijd van ruim 81 jaar is op 3 september 1969 te Korbeek-Lo overleden Monseigneur Gonzague Ryckmans, emeritus hoogleraar aan de Katholieke Universiteit van Leuven. De bibliografie van zijn omvangrijk oeuvre die onlangs in het 85ste deel van het *Muséon* is verschenen, legt een welsprekend getuigenis af van een vruchtbaar leven, gewijd aan de studie van de Bijbel, het Accadisch en bovenal aan de semitische epigrafie.

Constant Louis de Gonzague Ryckmans werd op 10 december 1887 te Antwerpen geboren. Na voltooiing van zijn opleiding in de filosofie en de theologie, aan de Leuvense universiteit en aan het Groot-Seminarie te Mechelen, vertoefde hij van 1911 tot 1914 te Jeruzalem, waar hij zich aan de École Biblique toelegde op Bijbelexegese en op de semitische filologie. Gedurende de eerste wereldoorlog diende hij aan het front in België als aalmoezenier totdat hij voor de gevolgen van een gasaanval in een hospitaal te Brugge moest worden opgenomen. Na de oorlog keerde hij naar Leuven terug om er in 1919 te promoveren op een proefschrift dat de titel droeg *Les formes nominales en babylonien*. De assyriologie zou hij later nog met een grammatica van het Accadisch verrijken, maar zijn belangstelling richtte zich al spoedig op de epigrafie, en wel in het bijzonder op de voorislamitische arabische en zuidarabische inscripties.

De directe aanleiding daartoe vormde een uitnodiging van J.-B. Chabot aan de jonge doctor, mee te werken aan het *Corpus Inscriptionum Semiticarum*, een uitgave van de Académie des Inscriptions et Belles-Lettres waarvan de *Pars Quarta* voor de zuidarabische teksten was gereserveerd. Zo vertrok Gonzague Ryckmans na zijn promotie voor een jaar naar Parijs, alwaar hij zijn intrek nam in het zelfde huis als Chabot. Aan het einde van dat jaar aanvaardde hij een benoeming aan het Groot-Seminarie te Mechelen en later, in 1930, een professoraat aan de Universiteit van Leuven.

Gonzague Ryckmans' grootste wetenschappelijke verdienste ligt stellig in zijn werk op het gebied van de semitische epigrafie, met name op dat van de zuidarabische en de safaitische inscripties. Deze inscripties, de belangrijkste zonet de enige beslist authentieke bron voor onze kennis van

de taal, de cultuur en de geschiedenis van Arabië voor de Islam, waren zeer moeilijk toegankelijk, niet alleen door de aard van de inscripties zelf maar vooral ook wegens de onoverzichtelijkheid van het materiaal en het ontbreken van adequate hulpmiddelen.

Ryckmans' activiteiten zijn dan ook in de allereerste plaats gericht geweest op de ordening van dit materiaal en de creatie van dergelijke hulpmiddelen. Zijn *Relevé des inscriptions sud-arabes appartenant aux musées et aux collections privées*, na zijn terugkeer uit Parijs in het *Muséon* van 1921 tot 1922 gepubliceerd, gaf al direct blijk van zijn systematische aanpak. Enkele jaren later, in 1928, verscheen te Parijs de eerste aflevering van het vijfde deel van het *Répertoire d'épigraphie sémitique*, een uitgave van de Commissie van het *Corpus Inscriptionum Semiticarum*. Deze aflevering opent met een uitgebreide bibliografie, die de periode tussen 1719 en 1927 bestrijkt.

In de drie delen van het *Répertoire* waarvan Gonzague Ryckmans tot 1950 de uitgave heeft verzorgd, zijn onder bijna 2500 nummers talrijke zuidarabische inscripties met vertaling, kritisch commentaar en bibliografische verwijzingen bijeengebracht, inscripties die tot dan toe slechts in publikaties van velerlei aard en verschillend niveau verspreid te vinden waren. Daarmee was — juist voor de toevloed van nieuw materiaal onder meer als gevolg van de Amerikaanse opgravingen — het overgrote deel van de toentertijd bekende zuidarabische teksten in *Corpus* of *Répertoire* opgenomen.

Op het gebied van de noordarabische epigrafie werd ongeveer tegelijkertijd een zelfde mijlpaal bereikt. Het indrukwekkende vijfde deel van het *Corpus Inscriptionum Semiticarum*, Parijs 1951, omvat meer dan 5000 safaitische inscripties, door Gonzague Ryckmans op voortreffelijke wijze en dikwijls voor de eerste maal bewerkt. De thamoedische teksten uit noord-west Arabië zijn door een van zijn leerlingen, A. van den Branden, opgenomen en geïnterpreteerd in een verzamelwerk dat in 1950 als proefschrift te Leuven is verdedigd.

Als documentatie voor zijn werkzaamheden had Gonzague Ryckmans een meervoudig kaartstelsel opgebouwd. Een deel hiervan, de index van de eigennamen en een concordantie van de inscripties, is beschikbaar in de drie delen van *Les noms propres sud-sémitiques*, Leuven 1934 en 1935. Het zuidarabische woordenboek dat hij zich had voorgenomen samen te stellen, is niet voltooid kunnen worden, voornamelijk wel wegens de zeer vele nieuwe teksten die na de tweede wereldoorlog zijn ontdekt en de snelle ontwikkeling die de zuidarabische epigrafie sindsdien heeft doorgemaakt.

In de publikatie, en ook in de ontdekking, van nieuwe teksten heeft Gonzague Ryckmans een belangrijk aandeel gehad. Vele honderden heeft hij er uitgegeven, het merendeel in zijn *Inscriptions sud-arabes*, een serie van 22 artikelen tussen 1927 en 1965 in het *Muséon* verschenen. De expe-

ditie die hij in 1951—1952, op 64-jarige leeftijd, in gezelschap van H. St. John B. Philby, Philippe Lippens en zijn neef Jacques Ryckmans in westelijk Saudi Arabië ondernam, heeft behalve een aantal hoogstbelangrijke laat-sabese teksten, uitgeven in de tiende aflevering van de *Inscriptions sud-arabes*, nog vele duizenden hoofdzakelijk thamoedische graffiti aan het licht gebracht, waarvan de publikatie in voorbereiding is.

Met de bewerking van het materiaal was de basis voor verdere onderzoeken gelegd. In persoonlijke gesprekken heeft Gonzague Ryckmans meer dan eens te kennen gegeven, dat hij hiermee zijn belangrijkste taak voltooid achtte. Gespecialiseerd onderzoek van al hetgeen de inscripties aan gegevens bevatten, zag hij als de voornaamste opdracht van een volgende generatie. Toch heeft hij ook zelf dikwijls detailonderzoek verricht. Ten dele had dit direct te maken met de interpretatie van de teksten. Zo heeft hij verschillende lexicografische studiën op zijn naam staan. Maar zijn belangstelling ging wel in het bijzonder uit naar de godsdienst in de verschillende regionen van Arabië voor de Islam. *Les religions arabes préislamiques*, een rijk gedocumenteerde monografie van zijn hand die in 1947 voor het eerst is verschenen en sindsdien tweemaal is bijgewerkt en herdrukt, heeft terecht in wijde kring waardering gevonden.

Gonzague Ryckmans' gestage en dikwijls ondankbare arbeid over een tijdperk van vrijwel 50 jaar is van fundamentele betekenis geweest voor de ontwikkeling van de zuidsemitische epigrafie. De zorgvuldigheid en wetenschappelijke betrouwbaarheid die het kenmerk zijn van zijn publikaties, hebben voor deze tak van studie Leuven tot een begrip gemaakt. Het is verheugend dat zijn werk door zijn leerlingen wordt voortgezet. De baanbrekende onderzoeken van Jacqueline Pirenne en Jacques Ryckmans op het gebied van de zuidarabische palaeografie en geschiedenis hebben de Leuvense school opnieuw verzekerd van haar vooraanstaande plaats.

De betekenis van het werk van Gonzague Ryckmans heeft internationaal erkenning gevonden: hij was lid niet alleen van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België, maar ook van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, de Académie des Inscriptions et Belles-Lettres, de Accademia Nazionale dei Lincei en van nog ettelijke wetenschappelijke genootschappen.

Zijn leerlingen bewaren de herinnering aan een inspirerend leermeester, wiens onderwijs werd beheerst door een strakke wetenschappelijke discipline op een terrein dat bij uitstek aanleiding lijkt te geven tot ongebreidelde hypothesen. Zijn grote kennis, maar niet minder de charme van zijn persoonlijkheid heeft ons door de jaren heen steeds weer doen terugkeren naar het huis aan de St. Antoniusberg, in het oude hart van Leuven.